การศึกษานวนิยายและเรื่องสั้นไทย : ตามแนวทางของนักอักษรศาสตร์

ยุรฉัตร บุญสนิท*

หากจะนับว่า "*สนุกน์นึก*" ซึ่งกรมหลวงพิชิตปรีชากรทรงนิพนธ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๙ เป็นจุดเริ่มต้นของการเขียนบันเทิงคดีร้อยแก้วของไทยในรูปแบบใหม่ที่ยึดความสมจริงทั้งในด้านโครงเรื่อง ฉาก ตัวละคร ฯ ล ฯ มากขึ้นกว่าบันเทิงคดีร้อยแก้วในรูปแบบของนิทานหรือนิยายแล้ว ใน พ.ศ. ๒๕๒๙ นี้ก็จะเป็นเวลาครบรอบ ๑๐๐ ปี ของการเขียนบันเทิงคดีร้อยแก้วในรูปแบบที่มีพัฒนาการมาจนเป็นนวนิยายและเรื่องสั้นในปัจจุบัน

ตลอดระยะเวลาเกือบ ๑๐๐ ปีที่ผ่านมา เราจะลำดับภาพของนวนิยายและเรื่องสั้นของไทยได้หลายหลาก ไม่ว่ากระแสกระทบทางสังคมและการเมืองจะเปลี่ยนแปรไปในทิศทางใด ไม่ว่านักเขียนจะอยู่ในภาวะที่เรียกว่า "*นักประพันธ์ไส้แห้ง*" หรือไม่ นักเขียนนวนิยายและเรื่องสั้นก็ยังคงเกิดขึ้นอยู่เป็นระยะ ๆ ตลอดมา โลกของวรรณกรรมยังคงประกอบด้วย คนเขียน คนอ่าน และคนวิจารณ์อยู่ทุกสมัย

บทความนี้มุ่งรวบรวมวิทยานิพนธ์ที่ศึกษาเฉพาะที่เกี่ยวกับนวนิยายและเรื่องสั้นไทยของนักศึกษาระดับปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิตของภาควิชาภาษาไทย และหน่วยวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย[๑] *เพื่อสังเกตความสนใจและข้อคิดเห็นต่าง ๆ ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาต่อนวนิยายและเรื่องสั้นของไทย ทั้งนี้โดยถือว่า ผู้เขียนวิทยานิพนธ์ด้านนี้คือ ผู้ศึกษาค้นคว้าวรรณกรรมอย่างมีเหตุผลและมีระบบ*

* อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

๑. ข้อมูลวิทยานิพนธ์รวบรวมจากห้องสมุดคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตามรายชื่อที่มีปรากฏอยู่ในบัตรรายการ.

ด้วยเหตุที่การศึกษาตามแนวทางของนักอักษรศาสตร์ระดับนี้ยังไม่มีผู้สำเร็จการศึกษาจากสถาบันอื่น บทความนี้จึงเสนอเฉพาะวิทยานิพนธ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๗ เป็นต้นมาจนถึง พ.ศ. ๒๕๒๗ มีผู้สำเร็จการศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย เสนอวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับนวนิยายและเรื่องสั้นไทยเพียง ๗ เรื่อง จากจำนวนวิทยานิพนธ์ของภาควิชาภาษาไทยทั้งหมดประมาณ ๑๒๐ เล่ม ใน พ.ศ. ๒๕๒๐ *สุดารัตน์ เสรีวัฒน์* เสนอวิทยานิพนธ์เรื่อง **วิวัฒนาการของเรื่องสั้นในเมืองไทยตั้งแต่แรกจนถึง พ.ศ. ๒๔๗๕** เป็นวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับเรื่องสั้นไทยเป็นเล่มแรก พ.ศ. ๒๕๒๗ มีผู้เสนอวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับนวนิยายและเรื่องสั้นมากที่สุดคือ ๔ เรื่อง นอกจากนั้นเป็นวิทยานิพนธ์ที่เสนอเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๑ ๑ เรื่อง และ พ.ศ. ๒๕๒๕ ๑ เรื่อง

ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๐ เป็นต้นมาจนถึง พ.ศ. ๒๕๒๗ มีผู้สำเร็จการศึกษาสาขาวรรณคดีเปรียบเทียบเสนอวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับนวนิยายและเรื่องสั้นของไทยรวม ๕ เรื่อง ในจำนวนวิทยานิพนธ์ของหน่วยวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบทั้งหมดประมาณ ๑๐ เล่ม ใน พ.ศ. ๒๕๒๒ *เอมอร นิรัญราช* เสนอวิทยานิพนธ์เรื่อง **ทัศนะทางสังคมในนวนิยายไทยสมัยรัชกาลที่ ๗** เป็นเล่มแรก ส่วนอีก ๔ เรื่องนั้นเป็นวิทยานิพนธ์ที่เสนอใน พ.ศ. ๒๕๒๗ ทั้งสิ้น

การศึกษานวนิยายไทยในแนวกว้าง

การศึกษานวนิยายไทยในแนวกว้างมีด้วยกัน ๔ เรื่องคือ **พัฒนาการนวนิยายไทย พ.ศ. ๒๔๗๕ – ๒๕๐๐ : การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างนวนิยายกับสงคม** ของ *ตรีศิลป์ บุญขจร* **ทัศนะทางสังคมในนวนิยายไทยสมัยรัชกาลที่ ๗** ของ *เอมอร นิรัญราช* **นวนิยายไทยระหว่าง พ.ศ. ๒๕๐๑ – ๒๕๐๖ : การวิเคราะห์แนวคิด** ของ *บาหยัน อิมสำราญ* และ **การใช้เรื่องรักร่วมเพศในนวนิยายไทย พ.ศ. ๒๕๑๖ – พ.ศ. ๒๕๒๕** ของ *อริน พินิจวรารักษ์*

วิทยานิพนธ์เรื่อง พัฒนาการนวนิยายไทย พ.ศ. ๒๔๗๕ – ๒๕๐๐ : การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างนวนิยายกับสังคม และวิทยานิพนธ์เรื่อง ทัศนะทางสังคมในนวนิยายไทยสมัยรัชกาลที่ ๗ มีความคาบเกี่ยวกันในเรื่องของระยะเวลา (ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๖๘ – ๒๔๗๗) และมีการศึกษาในแนวเดียวกันคือ นวนิยายกับสังคม ผลการศึกษาวิทยา

นิพนธ์ทั้ง ๒ เรื่องซึ่งศึกษาผลงานของนักเขียนนวนิยายกลุ่มเดียวกัน เช่น ศรีบูรพา ดอกไม้สด ม.จ. อากาศดำเกิง รพีพัฒน์ มีความเหมือนกันในแง่ผลกระทบทางการเมือง ซึ่งนักเขียนได้เสนอไว้ในนวนิยาย อาทิ การเสนอภาพความแตกต่างระหว่างชนชั้น การเติบโตของชนชั้นกลาง การเติบโตของการศึกษาทั้งในและนอกประเทศ สำนึกทางมนุษยธรรมต่อผู้ยากไร้ ค่านิยมของกุลสตรีสมัยใหม่ บทบาทของสตรีที่มีการศึกษา

วิทยานิพนธ์ของ ตรีศิลป์ บุญขจร มีช่วงเวลาที่นำมาศึกษานานกว่าจึงสามารถแยกช่วงเวลาให้เห็นภาพพัฒนาการของนวนิยายไทยได้ชัดเจนขึ้นโดยแบ่งพัฒนาการของนวนิยายออกเป็นช่วงระหว่าง พ.ศ. ๒๔๗๕–๒๔๙๒ แบ่งพัฒนาการเป็น ๔ ช่วงคือนวนิยายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ นวนิยายที่เกิดจากการกวาดล้างทางการเมืองนวนิยายสมัยรัฐนิยม นวนิยายหลังสมัยรัฐนิยม นวนิยายระหว่างพ.ศ. ๒๔๙๓–๒๕๐๐ แบ่งเป็น ๒ ช่วงคือ พ.ศ. ๒๔๙๓–๒๔๙๕ เริ่มต้นนวนิยายเพื่อชีวิต และ พ.ศ. ๒๔๙๖–๒๕๐๐ นวนิยายเพื่อชีวิตขยายตัว

ข้อสรุปที่น่าสนใจของ ตรีศิลป์ บุญขจร คือ *ตลอดระยะเวลา ๒๕ ปี นวนิยายไทยเติบโตด้านปริมาณเป็นอย่างมาก ส่วนด้านคุณภาพพัฒนาไปค่อนข้างเชื่องช้า นวนิยายไทยมีพัฒนาการจากนวนิยายแนวพาฝันมาสู่นวนิยายเพื่อชีวิต จากนวนิยายเริงรมย์มาสู่นวนิยายเริงปัญญา และพัฒนาจากนวนิยายที่สะท้อนหรือได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมาสู่การมุ่งเสนอนวนิยายเพื่อนำหรือทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม*

ส่วนนวนิยายไทยระหว่าง พ.ศ. ๒๕๐๑–๒๕๐๖ นั้น บาหยัน อิมสำราญ ได้ศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวกับแนวคิดไม่เฉพาะด้านที่เกี่ยวข้องกับสังคมเพียงด้านเดียว พบว่า แนวคิดในนวนิยายไทยระหว่าง พ.ศ. ๒๕๐๑–๒๕๐๖ มีด้วยกัน ๕ ลักษณะคือ– *แนวคิดเรื่องความรัก* เน้นในด้านคุณภาพและความรักจะอยู่เหนือวัตถุธรรมภายนอก *แนวคิดเรื่องชีวิต* เน้นการดำเนินชีวิตที่ตั้งอยู่ในความสุขุม อดทน ขยันขันแข็ง และสมถะ *แนวคิดเรื่องครอบครัว* เน้นสาเหตุที่ทำให้ชีวิตครอบครัวล้มเหลว *แนวคิดเรื่องผู้หญิง* เน้นคุณค่าของผู้หญิงที่ความเป็นกุลสตรีชี้ให้เห็นว่าผู้หญิงเป็นเพศอ่อนแอ ประเมินค่าผู้หญิงตามค่านิยมดั้งเดิม *แนวคิดเรื่องสังคม* เป็น

แนวคิดที่พบไม่มากนัก เน้นปฏิกิริยาไม่เห็นด้วยกับการแต่งงานแบบคลุมถุงชน แต่ในที่สุดก็ลงเอยด้วยการยอมรับค่านิยมดังกล่าว สะท้อนภาพความตกต่ำของชนชั้นผู้ดี แต่ในที่สุดก็สามารถกอบกู้ฐานะตนเองให้ฟื้นตัวอีกครั้งหนึ่ง

ข้อที่น่าสังเกตคือ การศึกษาแนวคิดในนวนิยายระหว่าง พ.ศ. ๒๕๐๑–๒๕๐๖ นั้นมีประเด็นที่แตกต่างจากการศึกษานวนิยายในช่วงแรก ในเรื่องของแนวคิดเกี่ยวกับผู้หญิงซึ่งเป็นไปตามค่านิยมดั้งเดิมต่างจากนวนิยายในช่วงแรกซึ่งเน้นบทบาทของสตรีที่มีการศึกษา

ส่วนแนวคิดด้านสังคมกลับเป็นแนวคิดที่พบไม่มากนักต่างจากนวนิยายในช่วงแรกซึ่งมีประเด็นด้านสังคมปรากฏอยู่มาก รวมทั้งแนวคิดบางประการก็เปลี่ยนไปทั้งที่เป็นนวนิยายในช่วงเวลาที่ต่อเนื่องกัน เช่น เรื่องของการคลุมถุงชน

วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวกับนวนิยายไทยเรื่องล่าสุด คือ **การใช้รักร่วมเพศในนวนิยายไทย พ.ศ. ๒๕๑๖– พ.ศ. ๒๕๒๕** เป็นการจับประเด็นศึกษาเฉพาะเรื่องรักร่วมเพศที่นักเขียนใช้ในนวนิยาย โดยอาศัยทฤษฎีการวิเคราะห์ทางจิตวิทยาผลการศึกษาพบว่าในระยะก่อน พ.ศ. ๒๕๑๖ นั้นมีการนำเรื่องรักร่วมเพศมาใช้ในการประพันธ์น้อย แต่ในระยะ ๒๕๑๖–๒๕๒๕ เป็นต้นมา มีผู้นำเรื่องรักร่วมเพศมาเป็นแก่นเรื่องโดยตรง และนำมาใช้สร้างเป็นตัวละครในนวนิยายที่มีแก่นเรื่องประเภทอื่น การนำเรื่องรักร่วมเพศมาใช้นั้นพบว่าสาเหตุจากการเปลี่ยนแปลงทางวรรณกรรมหลังเหตุการณ์วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ และการเปลี่ยนแปลงทางสภาพสังคมทำให้คนรักร่วมเพศกล้าเปิดเผยตน

การศึกษาเรื่องสั้นไทยในแนวกว้าง

การศึกษาเรื่องสั้นไทยในแนวกว้างมีด้วยกัน ๓ เรื่อง คือ **วิวัฒนาการของเรื่องสั้นไทยในเมืองไทยตั้งแต่แรกจนถึง พ.ศ. ๒๔๗๕** ของ *สุดารัตน์ เสรีวัฒน์* **เรื่องสั้นไทยประเภทมุ่งเสนอแนวคิด ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๗๕–๒๔๘๔** ของ *นาถิกา มงคลคำนวณเขตต์* **การศึกษาเรื่องสั้นไทยที่เสนอปัญหาสังคมชนบทอีสาน : ๒๕๐๑–๒๕๒๕** ของ *กาญจนา ประสงค์เงิน*

สุดารัตน์ เสรีวัฒน์ ได้เสนอวิวัฒนาการของเรื่องสั้นไทยในแนวกว้างได้อย่างชัดเจนว่า งานเขียนที่เริ่มมีลักษณะของเรื่องสั้นได้เริ่มในสมัยรัชกาลที่ ๔ ใน พ.ศ. ๒๔๑๗

ในหนังสือครุโณวาท แล้วปรากฏต่อมาในรูปของเรื่องสั้นในสมัยรัชกาลที่ ๕ โดยได้ลงตีพิมพ์หลายเรื่องในหนังสือพิมพ์วชิรญาณวิเศษราย ๗ วัน ของหอพระสมุดวชิรญาณ ซึ่งออกตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๒๘ จนถึง พ.ศ. ๒๔๓๗ ช่วงนี้มีลักษณะเป็นเรื่องสั้นชัดเจนขึ้น มีการเล่าเรื่องโดยจงใจให้ผู้อ่านรู้ว่าเป็นเรื่องเล่าเช่นเดียวกับนิทานแต่มีวิธีการเล่าที่ซับซ้อนขึ้น พ.ศ. ๒๔๓๘–๒๔๗๕ เป็นเรื่องสั้นที่มีโครงเรื่องซับซ้อน กลวิธีการเสนอเรื่องพลิกแพลงขึ้น ผู้ศึกษาได้กล่าวถึงเรื่องสั้นที่จัดได้ว่าเป็นเรื่องสั้นที่ดีและสมบูรณ์ในช่วงนี้ ๒ เรื่อง คือ **คุณย่าเพ็ง** (แต่งเมื่อ ร.ศ. ๑๒๐ / พ.ศ. ๒๔๔๕/) และ **ทำตามฝัน** (แต่งเมื่อ ร.ศ. ๑๒๖/พ.ศ. ๒๔๕๑/)

ต่อมา นาธิกา มงคลคำนวณเขตต์ ได้ศึกษาเรื่องสั้น พ.ศ. ๒๔๗๕–๒๔๘๔ เฉพาะประเภทที่มุ่งแนวคิด ซึ่งมีผลการศึกษาใกล้เคียงกับการวิเคราะห์แนวคิดในนวนิยายไทย พ.ศ. ๒๕๐๑–๒๕๐๖ ของ บาหยัน อิมสำราญ อยู่มาก แนวคิดเด่นคือเรื่องความรักและสถานภาพของผู้หญิง เน้นความเป็นกุลสตรีและช้างเท้าหลัง ส่วนแนวคิดทางสังคมและการเมืองมีน้อย เป็นการรายงานความทุกข์ยากของผู้คนในเมืองและชนบท แต่ขาดความหนักแน่นและขาดการชี้แนวทางแก้ปัญหา

วิทยานิพนธ์อีกฉบับหนึ่งเป็นการศึกษาเรื่องสั้นของไทยที่เสนอปัญหาสังคมชนบทอีสาน พ.ศ. ๒๕๐๑–๒๕๒๕ พบว่าเนื้อหาจะเกี่ยวกับปัญหาด้านเศรษฐกิจและปัญหาด้านความแตกต่างของฐานะทางสังคม ปัญหาด้านค่านิยมและความเชื่ออย่างไม่มีเหตุผลและขาดการไตร่ตรอง

การศึกษานวนิยายและเรื่องสั้นในแนวลึก

การศึกษาลักษณะนี้เป็นการศึกษาเฉพาะตัวนักเขียนคนใดคนหนึ่งเพียงคนเดียว มีอยู่ด้วยกัน ๕ เรื่อง คือ

การศึกษาเชิงวิเคราะห์นวนิยายขนาดสั้นของไม้เมืองเดิม ของ *เพ็ญแข วัจนสุนทร* **การศึกษาเชิงวิเคราะห์งานเขียนของนิมิตร ภูมิถาวร** ของ *ปริญญา ฤทธิ์เจริญ* **การศึกษาเชิงวิเคราะห์นวนิยายของ ก. สุรางคนางค์** ของ *บุญศิริ ภิญญาธินันท์* **การศึกษาเปรียบเทียบการใช้ความอ่อนไหวของประสาทความรู้สึกในงานเขียนของโกแล็ตและสุวรรณี สุคนธา** ของ *สุมัณฑนา จันทโรจวงศ์* และ **ปัญหา**

สังคมเกี่ยวกับยาเสพติดในนวนิยายของสุวรรณี สุคนธา ของ *จินตนา ดิษฐแย้ม*

วิทยานิพนธ์ ๓ เล่มแรก เป็นวิทยานิพนธ์ของภาควิชาภาษาไทยเป็นการวิเคราะห์ในด้านแนวคิดและกลวิธีการประพันธ์

ส่วนของจินตนา ดิษฐแย้ม เป็นวิทยานิพนธ์ของหน่วยวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ เป็นการศึกษาผลกระทบของสังคมเกี่ยวกับยาเสพติดซึ่งมีผลต่อพัฒนาการงานเขียนด้านหนึ่งของสุวรรณี สุคนธา เช่นเดียวกับการศึกษาเปรียบเทียบการใช้ความอ่อนไหวของประสาทความรู้สึกในงานเขียนของโกแล็ตและสุวรรณี สุคนธา เป็นการศึกษาคุณสมบัติของนักเขียนไทยกับนักเขียนฝรั่งเศสซึ่งมีประวัติชีวิตคล้ายคลึงกันคือผูกพันกับชนบทซึ่งเป็นบ้านเกิด จึงเป็นผลหนึ่งที่ทำให้ประสาทความรู้สึกของนักเขียนทั้ง ๒ คน แยกจากการกล่าวถึงธรรมชาติไม่ได้ ทำให้นักเขียนทั้ง ๒ คนพิถีพิถันในการเลือกใช้คำเพื่อแสดงความอ่อนไหวของประสาทความรู้สึก

ข้อมูลจากวิทยานิพนธ์ทั้ง ๑๒ เล่มนี้แสดงให้เห็นว่า มีการวิเคราะห์นวนิยายในแนวกว้างตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕–๒๕๐๐ เป็นการวิเคราะห์แนวคิดและความสัมพันธ์กับสังคม ภาพพัฒนาการของนวนิยายในระยะแรกเริ่มจนถึง พ.ศ. ๒๕๐๐ เป็นการศึกษาที่ให้ภาพพัฒนาการนวนิยายที่ชัดเจนมาก แม้ว่าผู้ศึกษาเลือกเพียงนวนิยายที่มีบทบาทสำคัญต่อพัฒนาการเกี่ยวข้องกับสังคม ไม่ได้ศึกษานวนิยายที่เกิดขึ้นในระยะนี้ทุกเล่ม แต่หากจะมีผู้ศึกษาครบทุกเล่มก็คงจะไม่พบประเด็นสำคัญที่แตกต่างไปมากนัก เพราะผู้ศึกษาได้หยิบยกนวนิยายสำคัญไว้แล้ว เช่นเดียวกับการศึกษา**ทัศนะทางสังคมในนวนิยายไทยสมัยรัชกาลที่ ๗** ส่วน**นวนิยายไทยระหว่าง พ.ศ. ๒๕๐๑–๒๕๑๖ : การวิเคราะห์แนวคิด** เป็นการศึกษานวนิยายไทยในช่วงระยะเวลาเพียง ๖ ปี จึงทำให้สามารถหยิบยกนวนิยายได้มากเล่ม การศึกษาวิทยานิพนธ์ทั้ง ๓ เล่มนี้จึงทำให้เห็นภาพของนวนิยายไทยเรื่อยมาจนถึง พ.ศ. ๒๕๐๖

ส่วนการศึกษานวนิยายใน ปี พ.ศ. ๒๕๑๖–๒๕๒๕ เป็นการศึกษาเฉพาะประเด็นรักร่วมเพศจะเห็นได้ว่าการศึกษาในแนวกว้างนั้นยังสามารถศึกษาได้อีกมากเพราะประเด็นการศึกษาวรรณคดีมิได้จำกัดเพียงแต่แนวคิดและแนวคิดก็มิได้จำกัดเพียงแนวเดียว

การแบ่งแยกระยะเวลาที่ศึกษามักจะใช้เหตุการณ์ทางการเมืองเป็นเกณฑ์เช่น พ.ศ. ๒๔๗๕ พ.ศ. ๒๕๐๐ พ.ศ. ๒๕๑๖ สะท้อน

ให้เห็นว่าพัฒนาการของวรรณกรรมจะสอดร้อยอยู่กับสังคมและการเมือง วิถีทางของสังคมและการเมืองจะเป็นจุดสำคัญที่มีผลกระทบกับแนวคิดในวรรณกรรม

การเสนอความคิดบางประการในวิทยานิพนธ์อาจจะแตกต่างกันไปตามแนวคิดของผู้ศึกษาและแนวทางที่ตั้งไว้ เช่น ข้อคิดที่ว่านวนิยายไทยในระยะหนึ่งมีปริมาณมากแต่ด้อยคุณภาพเป็นนวนิยายเริงอารมณ์ไม่ใช่เริงปัญญาแสดงว่าผู้ศึกษาถือว่านวนิยายเริงปัญญาเป็นนวนิยายที่มีคุณภาพ แต่ผู้ศึกษาบางคนอาจจะถือว่านวนิยายควรจะเป็นสิ่งที่เริงอารมณ์เป็นสำคัญ การวิเคราะห์ว่านวนิยายไทยระยะนั้นมีปริมาณมากแต่ด้อยคุณภาพก็อาจจะเปลี่ยนไป

การศึกษานักเขียนในแนวลึกนั้น ผู้ศึกษาได้เลือกนักเขียนที่มีความน่าสนใจในด้านการใช้ภาษา คือไม้เมืองเดิม ซึ่งเด่นในด้านการใช้สำนวนภาษาโดยใช้ภาษาพูดแทนภาษาเขียนและนิยมใช้คำไทยแท้ สุวรรณี สุคนธา ซึ่งพิถีพิถันในการเลือกคำเพื่อแสดงถึงความอ่อนไหวของประสาทรู้สึกนักเขียนที่มีแนวคิดด้านผู้หญิง การเลือกคู่ครอง ความรัก ครอบครัวคือ ก. สุรางคนางค์ นิมิตร ภูมิถาวรที่เสนอปัญหาสังคมชนบท การศึกษาในแนววิเคราะห์นักเขียนที่ยังมีนักเขียนที่น่าสนใจ น่าศึกษาผลงานอีกมาก การวิเคราะห์นักเขียนนั้นน่าจะวิเคราะห์นักเขียนที่มีผลงานเด่น หรือผลงานมีผู้นิยมอ่าน หรือวิเคราะห์นักเขียนแนวต่างๆ เช่น แนวสืบสวน แนวเหนือธรรมชาติ แนวเสนอปัญหารวมทั้งนักแปล ในแนววรรณคดีเปรียบเทียบอาจเทียบงานแปลกับงานต้นฉบับภาษาเดิม และศึกษาแนวประวัติของผู้เขียนควบคู่กันไป

แม้ว่าจะมีการศึกษาวรรณคดีไทยในระดับปริญญามหาบัณฑิตมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๗ แต่ผู้ศึกษาเรื่องเกี่ยวกับนวนิยายและเรื่องสั้นไทยเพิ่งปรากฏเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๐ ประเด็นนี้คงจะสรุปสาเหตุที่แน่นอนยังไม่ได้ เพราะการศึกษางานทางวรรณกรรมนั้นขึ้นอยู่กับความสนใจเฉพาะตัวผู้ศึกษาที่จะเลือกแนวทางศึกษาประกอบกับอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ อย่างไรก็ตามมีข้อที่น่าสังเกตว่า ในปี พ.ศ. ๒๕๒๗ ซึ่งถือเป็นปีล่าสุดของการศึกษามีวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับนวนิยายและเรื่องสั้นมากกว่าปีอื่น ๆ ส่วนการศึกษาในระดับปริญญาดุษฎีบัณฑิตยังไม่ปรากฏวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวกับนวนิยายและเรื่องสั้น

การศึกษาวิทยานิพนธ์ทั้ง ๑๒ เรื่อง ชี้ให้เห็นว่ามีการเสนอปัญหาในนวนิยายและเรื่องสั้น แต่ไม่มีใครเสนอวิธีแก้ไขอย่างจริงจังนอกจากการแก้ไขตามอุดมคติของผู้เขียน

ความคิดเกี่ยวกับกุลสตรีซึ่งในระยะหนึ่งได้เสนอให้สตรีมีคุณค่าด้วยการเน้นการศึกษาของสตรี แต่นวนิยายในระยะต่อมาก็กลับเน้นคุณค่าของความเป็นกุลสตรีเป็นข้างเท้าหลัง สะท้อนให้ข้อคิดว่า ค่านิยมหลักดั้งเดิมของสังคมไทยนั้น แม้จะเปลี่ยนแปลงไปตามแรงกระทบของสังคมการเมือง แต่ก็จะหวนกลับมายังค่านิยมหลักดั้งเดิม การเสนอปัญหาที่เกี่ยวกับชีวิตครอบครัวในนวนิยายจึงไม่ต่างจากปัญหาครอบครัวในวรรณคดีไทยโบราณ เพียงแต่มีกลวิธีการเสนอในรูปแบบที่ทันสมัยกว่าเท่านั้น รวมทั้งแนวคิดในเรื่องของความเชื่อเรื่องกรรม ซึ่งยังคงเป็นแนวเรื่องของนวนิยายปัจจุบัน หรืออาจจะมองในอีกประเด็นหนึ่งได้ว่า ความคิดเกี่ยวกับคุณค่าของกุลสตรีอาจจะไม่ได้เปลี่ยนแปลงกลับไปมาดังเช่นที่มีผู้ศึกษาไว้ เพียงแต่ความคิดนั้นเปลี่ยนกลับไปมาตามความคิดส่วนตัวของนักเขียน การมองความคิดเกี่ยวกับคุณค่าของกุลสตรีเปลี่ยนแปลงไปมาจึงขึ้นกับการเลือกผลงานของนักเขียนเมื่อผู้ศึกษาเลือกนักเขียนต่างกันก็จะให้ความคิดต่างกัน

การศึกษานวนิยายและเรื่องสั้นตามที่ได้กล่าวมาแล้วนี้เป็นการศึกษาของภาควิชาภาษาไทย และหน่วยวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการศึกษาขั้นวิเคราะห์อย่างละเอียดตามกลวิธีการศึกษาวรรณศิลป์ คณะอักษรศาสตร์ มีการศึกษานวนิยายและเรื่องสั้นโดยอ้อมอีกแนวหนึ่ง คือการศึกษาด้วยวิธีรวบรวมและประเมินคุณค่าตามนัยสถิติของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ ซึ่งอาจจะไม่ได้มุ่งศึกษาวิเคราะห์อย่างละเอียด แต่ก็มีวิทยานิพนธ์ที่รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติและผลงานของนักเขียนที่มีชื่อเสียงหลายคน อาทิ สด กูรมะโรหิต หลวงวิจิตรวาทการ ม.ล. ศรีฟ้า มหาวรรณ โชติ แพร่พันธุ์ (ยาขอบ) และมาลัย ชูพินิจ มีข้อมูลที่น่าสนใจจากการสัมภาษณ์ ม.ล. ศรีฟ้า มหาวรรณ ที่ว่า "*รายได้จากการเขียนนวนิยายส่งไปยังนิตยสารต่าง ๆ ทั้งรายสัปดาห์และรายปักษ์ได้ตอนละ ๑,๐๐๐ บาท เฉลี่ยแล้วมีรายได้เดือนละประมาณ ๑๒,๐๐๐ บาท เมื่อนวนิยายได้รับการรวมพิมพ์เป็นเล่มจะได้ค่าเรื่องเรื่องละประมาณ ๔๐,๐๐๐ บาท และถ้านำไปจัดทำภาพยนตร์จะได้ลิขสิทธิ์อีกเรื่องละประมาณ*

๒๕,๐๐๐–๓๐,๐๐๐ บาท"[๒] บทสัมภาษณ์นี้สะท้อนให้เห็นการยอมรับคุณค่าของนักเขียน รวมทั้งภาพสะท้อนทางสังคมในด้านการแปรเปลี่ยนนวนิยายเป็นภาพยนตร์

นอกจากนี้วิทยานิพนธ์ของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ เป็นการรวบรวมประวัตินวนิยายไทยตั้งแต่ปลายสมัยรัชกาลที่ ๕ ถึงสมัยเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ นวนิยายจีนกำลังภายในที่ได้รับความนิยมในปี พ.ศ. ๒๕๒๑–พ.ศ. ๒๕๒๒ หนังสือแปลในประเทศไทย วิเคราะห์เนื้อหาหนังสือสำหรับเด็กประเภทต่าง ๆ และวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือภาษาไทยเกี่ยวกับการเมืองที่จัดพิมพ์ขึ้นตั้งแต่วันที่ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ ถึงวันที่ ๒๖ มกราคม พ.ศ. ๒๕๑๘

การศึกษาของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์เป็นข้อมูลที่สำคัญ และมีรายละเอียดที่สมบูรณ์ในด้านหนังสือและนักเขียน อันจะเป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจนำมาวิเคราะห์อย่างลึกซึ้งในด้านต่าง ๆ ต่อไป อาทิ การศึกษาประวัตินวนิยายไทยในระยะแรกเริ่มเป็นการศึกษาวรรณกรรมประเภทนวนิยายในเชิงประวัติ[๓] พบว่ามีนักเขียนที่มีชื่อเสียงรุ่นเก่า เช่น แสงทอง (หลวงบุณยมานพาณิชย์) ศรีสุวรรณ (หลวงนัยวิจารณ์) แม่สอาด (หลวงสารานุประพันธ์) นักเขียนเหล่านี้เป็นนักเขียนที่ควรจะได้ศึกษาผลงานด้วยวิธีการศึกษาทางวรรณศิลป์ ส่วนการศึกษาหนังสือแปลในประเทศไทย[๔] พบว่าระยะที่มีหนังสือแปลพิมพ์จำหน่ายน้อยคือในระหว่าง พ.ศ. ๒๔๘๔ – พ.ศ. ๒๔๘๙ ซึ่งเป็นระยะเกิดสงครามโลกครั้งที่สอง การศึกษาในทำนองนี้ควรจะได้ศึกษาวรรณกรรมประเภทอื่นประกอบไปด้วย เพื่อได้ผลสรุปว่า การพิมพ์หนังสือ (ทั้งหมด) จะมีน้อย ในระยะเดียวกันนี้หรือไม่

---

๒. สัมภาษณ์ ม.ล. ศรีพ้า มหาวรรณ ๒๗ มกราคม ๒๕๒๑, ฐานีย์ แจ่มจันทร์ "ชีวประวัติและผลงานวรรณกรรมของ ม.ล. ศรีพ้า มหาวรรณ" วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๒๒ หน้า ๓๔–๓๕.

๓. อ่านเพิ่มเติม สุพรรณี วราทร "ประวัตินวนิยายไทยตั้งแต่ปลายสมัยรัชกาลที่ ๕ ถึงสมัยเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕" วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๖.

๔. อ่านเพิ่มเติม วรรณี ต้องเลี่ยน "หนังสือแปลในประเทศไทย" วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๕.

ข้อเสนอเพิ่มเติม

การวิเคราะห์ในแนวลึกนั้น นอกจากนักเขียนแล้ว ความคิดเห็นของผู้อ่านที่มีต่อนักเขียนผู้นั้นก็เป็นสิ่งที่ควรจะนำมาศึกษา เพราะความคิดเห็นของผู้อ่านจะสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมเกี่ยวกับการอ่านทั้งยังควรจะเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้อ่านต่างวัย ต่างสมัยที่มีต่อนักเขียนคนเดียวกันด้วยอันจะสะท้อนภาพความเปลี่ยนแปรของค่านิยมที่น่าสนใจ

นอกจากนั้น วิธีการของนักวิจารณ์ก็ควรจะนำมาศึกษาเพื่อสังเกตการวิจารณ์ของนักวิจารณ์ที่คงจะใช้หลักเกณฑ์และแนวคิดที่แตกต่างกัน

แนวการวิเคราะห์นวนิยายนั้นควรจะได้ศึกษาผลงานที่ได้รับรางวัลเช่น กฎเกณฑ์การตัดสินนวนิยายที่ได้รางวัล ส.ป.อ และได้รางวัลซีไรต์ซึ่งคงจะมีข้อกำหนดที่แตกต่างกัน นอกจากวัตถุประสงค์หลักแล้ว กฎเกณฑ์การตัดสินคงจะแสดงความคิดความนิยมของกลุ่มคนในระยะเวลาหนึ่งได้

อย่างไรก็ตาม บทความนี้จะถือว่าเป็นบทความที่สมบูรณ์ยังไม่ได้ เพราะการศึกษาวรรณกรรมนั้นมิได้ให้สิทธิขาดเฉพาะนักอักษรศาสตร์ นักวิชาการสาขาอื่นคงจะช่วยเติมข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษานวนิยายและเรื่องสั้นไทยให้เต็มขึ้น การที่ช่วงเวลาศึกษานวนิยายและเรื่องสั้นขาดหายไป เช่นหลังปี พ.ศ. ๒๕๐๖–๒๕๑๖ ไม่มีวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาระดับมหาบัณฑิตของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยศึกษานวนิยายในช่วงเวลานี้ตามแนวทางของนักอักษรศาสตร์ แต่ก็มิได้หมายความว่า จะสรุปผลได้แน่นอนว่าไม่มีผู้ศึกษาไว้ เพราะนักวิชาการสาขาอื่นอาจจะได้รวบรวมไว้แล้ว การรวบรวมข้อมูลวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวกับนวนิยายและเรื่องสั้นไทยจากคณะอื่นรวมทั้งจากสถาบันอื่นเป็นเรื่องที่จำเป็นที่จะทำให้ภาพการศึกษานวนิยายและเรื่องสั้นของไทยนี้ชัดเจนและสมบูรณ์ขึ้น.

ภาคผนวก

ก. รายชื่อวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับนวนิยายและเรื่องสั้นของไทย ระดับปริญญามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ภาควิชาภาษาไทย พ.ศ. ๒๔๘๗ – พ.ศ. ๒๕๒๗

๑. ตรีศิลป์ บุญขจร **พัฒนาการนวนิยายไทย พ.ศ. ๒๔๗๕–๒๕๐๐ : การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างนวนิยายกับสังคม** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๑. ๒๔๗ หน้า.

๒. นาธิกา มงคลคำนวณเขตต์ **เรื่องสั้นไทยประเภทมุ่งเสนอแนวคิดระหว่าง ๒๔๗๕–๒๔๘๔** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗.๒๑๗ หน้า.

๓. บาหยัน อิมสำราญ **นวนิยายไทยระหว่าง พ.ศ. ๒๕๐๑–๒๕๐๖ : การวิเคราะห์แนวคิด** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗. ๑๕๗ หน้า.

๔. บุญศิริ ภิญญาธินันท์ **การศึกษาเชิงวิเคราะห์นวนิยายของ ก. สุรางคนางค์** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗. ๒๖๙ หน้า.

๕. ปริญญา ฤทธิ์เจริญ **การศึกษาเชิงวิเคราะห์งานเขียนของนิมิตร ภูมิถาวร** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗. ๑๖๔ หน้า.

๖. เพ็ญแข วัจนสุนทร **การศึกษาเชิงวิเคราะห์นวนิยายขนาดสั้นของไม้เมืองเดิม** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๕. ๒๗๗ หน้า.

๗. สุการันต์ เสรีวัฒน์ **วิวัฒนาการของเรื่องสั้นในเมืองไทยตั้งแต่แรกจนถึง พ.ศ. ๒๔๗๕** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๐. ๓๕๐ หน้า.

ข. รายชื่อวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับนวนิยายและเรื่องสั้นของไทย ระดับปริญญามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หน่วยวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ พ.ศ. ๒๕๒๐ – พ.ศ. ๒๕๒๗

๑. กาญจนา ประสงค์เงิน **การศึกษาเรื่องสั้นไทยที่เสนอปัญหาสังคมชนบทอีสาน ๒๕๐๑–๒๕๒๕** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต หน่วยวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗. ๒๗๗ หน้า.

๒. จิตนา ดิษฐแย้ม **ปัญหาสังคมเกี่ยวกับยาเสพติดในนวนิยายของ สุวรรณี สุคนธา** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต หน่วยวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๔๒๗. ๑๔๕ หน้า.

๓. สุมัณฑนา จันทโรจวงศ์ **การศึกษาเปรียบเทียบการใช้ความอ่อนไหวของประสาทความรู้สึกในงานเขียนของโกแล็ต และสุวรรณี สุคนธา** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต หน่วยวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗.๑๑๘ หน้า.

๔. อริน พินิจวรารักษ์ **การใช้เรื่องรักร่วมเพศในนวนิยายไทย พ.ศ. ๒๕๑๖ พ.ศ. ๒๕๒๕** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต หน่วยวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗. ๑๗๒ หน้า.

๕. เอมอร นิรัญราช **ทัศนะทางสังคมในนวนิยายไทยสมัย ร. ๗** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต หน่วยวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๒. ๑๔๗ หน้า.